

Bokanmeldelser

Touraj Ayazi

Kjell Underlid

Truls Ryum

Peter Prescott

Solli Sykehus

Morgan Adolfsen

Sandra Petersen og Tonje Merete Viken (red.) **Kaleidoskop Israel og Palestina fra innsiden** Humanist Forlag, 2005. Kr 298. 295 sider. ISBN 8290425783

Med bidrag fra 28 kjente og mindre kjente palestinere og israelere som tilhører akademien, media eller organisasjonslivet, har forfatterne forsøkt å belyse en del samfunnsmessige mønstre som ofte kommer i skyggen av konflikten. De fleste bidragene er førstehåndsintervjuer og essayer.

En konflikt så brutal, komplisert og langvarig som Israel–Palestina-konflikten gjennomsyrrer alle aspekter av livet for partene. Ber man et trettitalls palestinske og israelske intellektuelle om å skrive noe om sine tanker, erfaringer og funderinger, blir det bok av det. Bidragsyterne har hatt få restriksjoner på hva de skulle skrive om. De opererer dessuten, og naturlig nok, med ulike begreper og tall, noe som igjen styrker bokens mangfold.

Vi leser om partnernes ulike og motsetningsfulle versjoner av sine lidelseshistorier samt deres refleksjoner om disse versjonene. Vi får et glimt av hvordan disse narrative er med på å bygge

opp palestinske og israelske identiteter, eller heller lag av identiteter. Boken berører noen av de aktuelle debattene i det palestinske og israelske samfunnet. Om palestinernes rett til å bruke vold i motstandskampen, og om israelernes rett til bruk av vold/militær aksjoner/okkupasjon for å oppnå sikkerhet. Vi leser også om ulike grupperinger; religiøse og politiske, hos palestinere og israelere og om temaer knyttet til demokratiprosesser og religionens plass i begge samfunn.

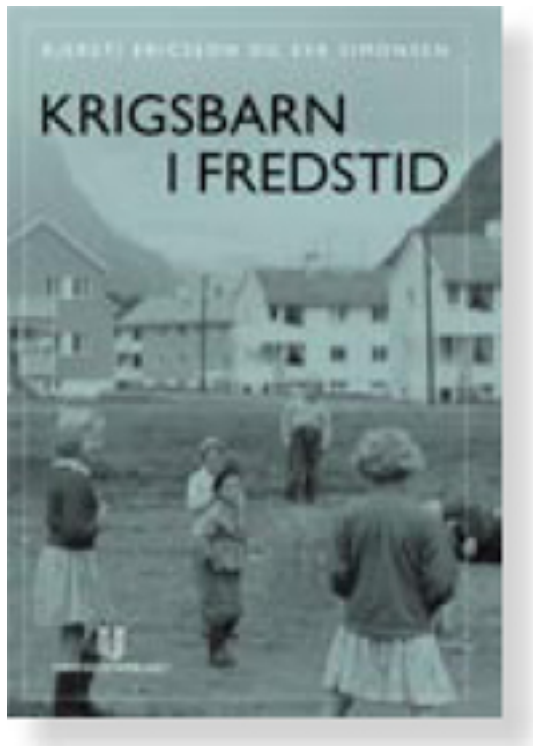
Tre av bidragsyterne er psykologer eller psykiatere. I sine analyser av forholdet mellom palestinere og israelere ser vi spor av deres fag, som naturlig nok er preget av deres politiske engasjement. Den israelske professoren i psykologi, Bar-On, beskriver hvordan kombinasjonen av frykt og makt i Israel har kommet til uttrykk gjennom en psykotisk oppførsel av paranoid karakter. Den palestinske psykiateren El Sarraj forteller om palestinsk identitet og identifisering med fienden hos palestinsk politi. Begge to tar opp palestinernes og israelernes oppfatning av seg selv om offer og dens negative konsekvens for å forstå den andre parten.

Forfatterne har forsøkt å ivareta objektiviteten ved å ha likt antall palestinske og israelske bidragsytere. De aller fleste bidragsyterne er tilhengere av dialog og kompromiss mellom partene, og på denne måten skiller de seg fra deler av begge samfunn. I tråd med Oslo-avtalens ånd søker boken å romme forskjellige stemmer, og minner dermed om de utallige prosjekter som så dagens lys etter Oslo-avtalen. Boken er slik sett ikke banebrytende.

For meg virket boken mer som en tilfeldig samling av interessante intervjuer og essayer. Bidragene er korte (gjennomsnittlig på seks sider), og dermed tas ikke leseren med særlig langt under overflaten. Bokens analytiske karakter er derfor begrenset.

Jeg savner dessuten flere stemmer. De religiøse synspunktene er fraværende. Hos palestinerne, særlig blant grasrota, har de islamistiske gruppene hatt tilslutning. Disse gruppene kan derfor ikke avskrives. Det nærmeste boken har kommet en slik stemme, er et tosidert annenhåndsintervju med en avdød talsperson for Hamas. Palestinske kvinner er representert med kun fem bidrag, hvor to er kristne og tre er sekulære muslimer.

Til tross for disse svakhetene var boken både lærerik og nyttig for meg som forsøker å holde meg oppdatert om Israel–Palestina-konflikten.

Kjersti Ericsson & Eva Simonsen **Krigsbarn i fredstid** Universitetsforlaget, 2005. Kr. 319. 240 sider. ISBN 82 - 1500700 - 7

Boka tek for seg liv og lagnad til barn som vart fødde under og like etter siste verdskrig, og som hadde norske mødrer og tyske fedrar. Fedrane var altså deltakarar i den tyske okkupasjonsstyrken. På folkemunne vart mødrene gjerne omtala nedsetjande som «tyskartøs» og barna som «tyskarunge». Til saman reknar ein med at det vart fødd mellom ti og tolv tusen barn med ein slik bakgrunn. Dette er menneske som no er i sekstiårsalderen.

Grunnlaget for boka er forskingsprosjektet «Oppvekstvilkår for krigsbarna», som vart igangsett hausten 2001. Boka byggjer på forfattarane sine kvalitative forskingsintervju med over 100 krigsbarn som vaks opp i Noreg, supplert med nokre intervju med norske krigsbarn som var oppvaksne i Sverige og Tyskland. Det er tale om livshistorier. Det er eit skeivt utval. Forfattarane viser elles til Dag Ellingsen (2004) si statistiske undersøking av eit utval på 1150 krigsbarn, henta frå tyskarane sitt lebensbornarkiv.

Innleiingsvis presenterer Ericsson og Simonsen to ulike perspektiv som dei meiner er sentrale for å kaste lys over barna sine lagnader. Det eine er eit kjønnsperspektiv som tek for seg krig, seksualitet og nasjon. Det andre perspektivet er definisjonen av somme menneske som ein sosial problemkategori. Men seinare i boka vert det nytta ei rekke ulike teoriar og omgrep for å tolke sentrale funn, særleg relatert til sosial marginalisering, utstøying, stigmatisering, undertrykking, og makt og avmakt. Goffman sine analysar av «totale institusjonar» vert omtalt i samband med institusjonsopphald, og Bourdieu sitt omgrep «symbolsk vald» vert nytta i samband med korleis samfunnet sine maktforhold kjem til uttrykk gjennom måten røyndommen vert definert på. For meg var det tankevekkande at forfattarane la større vekt på «den kalde vinden som bles og bles» og «lufta dei pusta i» enn enkeltstående hendingar og episodar.

Desse barna var ikkje berre «tyskarungar», men også barn som var fødde utanfor ekteskap. Det hadde ei heilt anna meining på den tid enn i dag. I det utarma Noreg i den første etterkrigstida var det

mest uråd for desse kvinnene å ta seg av barns sine åleine. Dei som fann seg ein ektemann – dei sto nokså veik på kjønnsmarknaden som følge av bakgrunnen – kunne i beste fall halde på barnet sitt. Men ektefellene var visst ofte (men ikkje alltid!) skrøpelege stefedrar, og mange av desse barna hadde ein vond familiesituasjon. Ofte hamna dei hos besteforeldre, som var gamle, slitne og ikkje sjeldan fattige. I andre tilfelle vart dei sende på barneheimar, eller dei vart plasserte (ofte *feil*plasserte) på åndsveikeheimar eller på spesialskular. Røynslene og identitetane relatert til å vere «barneheimsbarn» kunne kjennast tyngre å bere enn bakgrunnen som «tyskarbarn». Andre vart adopterte. I mange tilfelle vart saga om den tyske faren forteia og fordreia. I alle fall kasta bakgrunnen deira ein mørk skugge over oppveksten, og børa bar dei med seg vidare i livet. Mange oppsøkte far og slekta på farssida i Tyskland. Opplevingane var særskilt blanda i denne samanhengen.

Vi følgjer barna i dagleglivet deira i familie, på institusjon, i skule og lokalsamfunn. Det er mange forteljingar om trakassering, plaging, erting og utestenging – slikt som vi i dag ville kalle mobbing. Men det vert teikna eit bilete med nyansar, og solskinshistoriene og «løvetannbarna» finst også. Midt opp i all ondskap og uforstand finn vi menneske som såg dei og som støtta og hjelpte.

Sjølv om dette er ein kvalitativ studie, ville det vore ønskeleg med noko meir informasjon om demografiske trekk ved utvalet. Dette kunne ha vore oppsummert i tabellform, gjerne i eit appendiks. Som alle andre er også krigsbarn ulike og eineståande individ. Forfattarane får godt fram idiografiske trekk i samband med kommenterte kasusillustrasjonar. Som lesar undrast eg likevel ofte over kor typisk eller atypisk ein del fenomen er: Gjeld det for alle, dei fleste, eit mindretal eller kanskje berre denne eine informanten? Eg bed ikkje om kvantifisering i ein kvalitativ studie, men her kunne forfattarane likevel vore noko meir tydelege.

Mødrene til desse barna vart utsett for eit breitt spekter av sanksjonar frå omgjevnadene, til dømes kroppslig integritetskrenking i form av hårklipping. Forfattarane går grundig inn på det førestillingsunivers eller idékompleks som låg til grunn for slike reaksjonar. Dei skriv at dei sanksjonane som dei møtte, verkar uforholdsmessig sterke i forhold til korleis andre, med langt alvorlegare saker på samvitet, vart behandla. Dette er ei normativ utsegn, som kanskje er forståeleg i lys av forfattarane sine to hovudperspektiv, og dei avgrensingar som ligg i dette valet. (Til dømes er marxistisk tenking, med vektlegging av materielle tilhøve og klasseperspektiv, etter mitt syn underfokusert og underkommunisert). Frå andre synsvinklar er det mogeleg å hevde at Ericsson og Simonsen her nærmar seg relativisering, bagatellisering og ahistorisk moralisme. Den andre verdskrigen var trass i alt ein kamp på liv og død mellom ein menneskefiendtleg nazisme som truga med å erobre verdsherredømmet og antifascistiske krefter. Motstandsmenn og -kvinner vart skotne på slagmarka, sende i konsentrasjonsleirar og torturerte på det verste. «De brente våre gårder, de drepte våre menn»... Norske kvinner som i ein slik situasjon og kontekst på frivillig vis fraterniserte med fienden på denne måten – det franskmennene kalla «liggjande samarbeid» – måtte rekne med å bli møtt med negative holdningar. At slike holdningar også kunne bli kommunisert til desse kvinnene i praksis, er neppe uventa. Slik var det vel i alle land som fekk kjenne den tyske jernhælen. Overgrepa mot desse kvinnene lyt fordømmast, men dei negative holdningane og praksisane kan vere forståeleg. Stikkord i denne samanhengen kan vere apologetikk, revansjisme og historieløyse.

Eg lyt her sjølv sagt presisere at eg på det sterkaste tek avstand frå overgrep mot desse kvinnene under og etter krigen, og dessutan at eg sjølv sagt *ikkje* meiner at forfattarane er apologetiske (i forhold til desse kvinnene sin praksis under krigen), revansjistiske (i forhold til nazisme/fascisme) og historielause – tvert imot! Men her er vi i eit normativt minifelt der utsegner kan bli brukt på ulike måtar av ulike aktørar. Når det gjeld krigsbarna, vert jo mobbing ut frå mødrene sine gjerningar meiningslaus, hjartelaus og irrasjonell!

Ericsson og Simonsen har utført eit enormt forskingsarbeid og løfta ei nesten attgloymt gruppe fram i lyset. Den marginaliseringa, utstøytinga og stigmatiseringa som denne gruppa har blitt utsett for, har vi mykje å lære av – teoretisk og sosialpolitisk. Boka er dessutan velskriven og veldokumentert. Måtte boka bli lesen av mange!

Thore Langfeldt Erotikk og fundamentalisme – fra Mesopotamia til kvinnefronten

Universitetsforlaget, 2005. Kr 249. 153 sider. ISBN 82 - 15 - 00658 - 2

Thore Langfeldt har i mange år markert seg som en av landets fremste eksperter og frontfigurer innen fagfeltet sexologi. Han har nå skrevet en bok som omhandler seksualitetens historie og utvikling. Det kunne kanskje hete manglende utvikling, for bokens kjernetema tar utgangspunkt i følgende påstand: Hvorfor har vårt syn på seksualitet endret seg så lite i vår sivilisasjon? Her blir religioner og religionsutøvelse (jødedom, kristendom og islam), filosofi og medisinsk ekspertise (psykiatere) gjort til gjenstand for en kritisk gjennomgang.

Forfatteren ønsker å vise hvor negativt samfunnets syn på seksualitet alltid har vært. Seksualiteten har nærmest blitt marginalisert til et nødvendig onde i forplantingens øyemed. Denne «reproduktive diskurs» har lukket døren i forhold til å kunne betrakte seksualiteten i lys av begreper som erotikk, lyst og nytelse. I stedet har seksualiteten vært noe som en har skullet kontrollere, gjennom lovverk og en velutviklet skamfølelse hos enkeltindividet.

Tidsmessig spenner boken fra Mesopotamia og til vår egen tid, men har mest vekt på utvikling fra 1600-tallet og framover. Den inneholder rikelig med referanser og eksempler på teorier, lovforbud og behandlingsmetoder som har hatt til hensikt å holde den «onde» seksualiteten i sjakk. Ikke minst blir onaniens skadevirkninger utførlig presentert, som av direktør Sandberg ved Gaustad Asyl i 1856 ble fremholdt som den viktigste årsaken til sinnssykdom. Og evidensbasert eller ikke, kan vi lese om hvorledes både kneippbrødet og cornflakes i sin tid ble lansert som produkter og behandling som skulle forhindre onani. Av bokens rikholdige temaer blir homofiliens og konkubinats vanskelige kår behandlet.

En stor del av boken er viet historien om sexologien som fagfelt, både i inn- og utland. Felles for bokens kapitler er at de samlet er ment å bygge opp under forfatterens noe radikale påstand om at et samfunn uten seksuell undertrykkelse og kvinneundertrykkelse ikke er mulig så lenge den patriarkalske religionen ikke enten opphører eller radikalt omskapes på nytt i en moderne form.

I hovedsak tar Langfeldt et oppgjør med hva vi kan kalle «den offentlige seksualmoral», for eksempel slik den kommer til uttrykk i lovverk og sensur. Boken berører i liten grad enkeltmenneskets syn på seksualitet eller seksualpraksis, og er slik å forstå først og fremst som et rent kulturhistorisk verk. Som dette er boken blitt svært leseverdige. Den bør appellere til alle som ønsker å sette seg inn i hvem som tradisjonelt har fungert som premissleverandører for vår seksualitet. Til tider oppleves forfatteren som kanskje noe ensidig, skjev og repeterende i sin måte å framstille seksualitetens undertrykkere på. Så lenge det underliggende budskap er å fremme en mer erotisk, positiv og skamløs seksualitet, må vel dette til – når «fienden» er en såpass mektig kultur- og verditradisjon som den forfatteren angriper.

Thorbjørn Skaug **Spilleavhengighet** Universitetsforlaget, 2005. Kr 299. 229 sider. ISBN 82 - 15 - 00712 - 0

Både antall og tilgjengelighet av pengespill har økt sterkt i de siste 20 årene. Dette skyldes at myndighetene bevisst har satset (sic) på inntekter fra gambling som en måte å finansiere gode formål på. En negativ side ved denne politikken er at det er blitt mange flere med spilleproblemer, noe som kanskje skyldes en viss naivitet og manglende vilje til å erkjenne vanedanningspotensialet til pengespill, og da særlig automater.

«Spilleavhengighet» gir en bred oversikt over pengespill og spilleproblemer. Bokens lengste kapittel gir et interessant historisk perspektiv på gambling både i Norge og internasjonalt. Dilemmaer og eksempler på dobbeltmoral i norsk spillepolitikk blir også viet betydelig oppmerksomhet.

Boken er preget av forfatterens fascinasjon med pengespill og spilleproblemer. Dette engasjementet skinner igjennom i de detaljerte beskrivelsene av ulike typer tilfeldighets- og ferdighetsspill.

Redegjørelsen av økonomiske og statistiske realiteter ved spilling gir nyttig og realitetsorienterende informasjon om at det så å si er umulig å gå med gevinst i lengden. Forfatteren mener likevel at det er mulig å gå med overskudd på «verdiodds», og det virker som om han har kjennskap til et system som gjør at man vinner i det lange løp. Jeg reagerte imidlertid negativt på at han erter leseren ved å skrive at «Jeg ønsker ikke å røpe mer om dette systemet i denne sammenhengen ... Da vil systemet kunne bli virkningsløst» (s. 140). Hvorfor akkurat dette står i en bok om spilleavhengighet?

For klinikerer med en del erfaring gir nok ikke boken så mye nytt når det gjelder teoretisk forståelse av spilleproblemer eller avhengighetsbegrepet. Kapittelet om avhengighet er bygd opp rundt en drøfting av DSM-IV-kriteriene. Den som går til denne boken for å utvide sitt terapeutiske repertoar, vil muligens bli noe skuffet. Presentasjonen av kognitiv terapi er for eksempel på kun fem sider og illustreres gjennom en kaspresentasjon. Forebygging av tilbakefall blir dekket med én side.

Boken er godt skrevet og lett tilgjengelig. Den egner seg mest som bakgrunnsstoff for den som arbeider med spilleproblemer eller som en introduksjon til pengespill for den som ønsker kunnskap om temaet.

Bent Hougaard **Curlingforeldre og servicebarn. En håndbok i barneoppdragelse** Gyldendal Norsk Forlag, 2005. Kr 299. 184 sider. ISBN 82 - 05 - 34476 - 0

Da jeg fikk denne boken – en håndbok i barneoppdragelse – holdt jeg den i hånden en stund, før jeg la den fra meg, og gikk inn i garasjen til min gamle Opel. Så løftet jeg opp en annen håndbok: «Opel Omega 1987–1992», som jeg hadde kjøpt på Biltema. Håndboken til bilen var mer enn dobbelt så tjukk som håndboken i barneoppdragelse. Jeg tenkte: enten er Opel'n min mer komplisert enn jeg trodde (sannsynlig), eller så er oppdragelsen av mine tre barn enklere enn jeg til da hadde trodd (usannsynlig).

Jeg gikk senere igang med å lese boken til Bent Hougaard, og fant raskt ut at forfatteren nok hadde gjort en del ting relativt overflatisk og enkelt for seg, i motsetning til forfatteren av «Opel Omega 1987–1992». Men så var da også boken om barneoppdragelse langt morsommere lesning enn boken om Opel'n. Og det er, etter min mening, her Hougaards bok har sin styrke. Den er lett å lese, er retorisk god, og kan gi gode ideer til hvordan forenkle og formidle psykologisk fagstoff.

Boken henvender seg til et bredt publikum. Den kan nok, med sin spissformulerte stil og sine pregnante metaforer; «curlingbarn» og «serviceforeldre», innlede til en debatt om hvordan være foreldre, eller forelder, i den tid vi lever i. På den annen side kan den gå så i ett med det som er «in», at den vekker mer begeistring enn debatt. For boken føyer seg godt inn i tidsånden, hvor Nannyhjelpen går på TV, og fokuset for en rekke foreldreveiledningsprogrammer går på å hjelpe foreldre til å gjenvinne voksenrollen i heimen. Boken representerer således lite nytt, rent innholdsmessig, men kan ha en tydeliggjørende funksjon i kraft av sin formidlings estetikk.

Slik jeg leser boken, har den to hoveddeler. I den første, gjennom kapitlene 1 til 4, forsøker forfatteren å analysere foreldrerollen i vår tid. Han trekker opp noen historiske linjer, illustrerer med anekdoter, og sammenfatter det hele i noen overskrifter over hvordan vi tenker, i dagens samfunn, om barn og det å være foreldre for barn. Denne delen blir, etter min smak, vel lettvin. Han bruker, for eksempel, anekdoter til å si noe fyllestgjørende om hvorfor barnet og den voksne handler som de gjør i den beskrevne situasjonen, om hvordan det kan ha blitt slik, og til å si noe om dagens «barnesyn». Her blander forfatteren sammen for mange ingredienser, i den hensikt å lage en god, retorisk suppe.

I den andre delen, gjennom kapitlene 5 til 12, bringer forfatteren til torgs eksempler på hvordan han i praksis anvender de ideene han har om disse tingene. Denne delen er god. Det virker for meg som dette i større grad er Hougaards hjemmebane. Han gir systematiske og gode redegjørelser for tenkning om tiltak, og hvordan sette tiltak ut i livet. Som han selv skriver, er de fleste tankene og tiltakene kjent fra atferdspsykologien, men han gir dem på en måte nytt liv i denne delen av boken.

Jeg vil anbefale Hougaards bok, spesielt for foreldre som ønsker å tydeliggjøre en retning i sin tenkning og sin praksis som ansvarlig voksen.